

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 5

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 114 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-mayda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Uy-joy qurilishi madaniyati, uning o'ziga xos xususiyatlari va tamoyillari.....	10
Davletov Islambek Xalikovich, Zikrullayev Valixon G'aybullayev o'g'li	
Hududlar investitsiya muhitini oshirish muammolari.....	16
Akbarov Bekmurod Miryakubovich	
Qoraqalpog'iston Respublikasi ellikqal'a tumanida turizm klasterini joriy qilish mexanizmi.....	22
Norchayev Asatullo Norbo'tayevich	
Small Business and Private Entrepreneurship is the Priority Direction of Our Country's Economy.....	28
Tulagan Tukhtaraliev, G'aniev Muhammadjon Xalilovich	
Resurs soliqlarini soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirish.....	31
Tursunova Zulayxo Abdujobir qizi	
O'zbekistonda muqobil energiya manbalaridan foydalanish elektrotexnika sanoati rivojlanishining istiqboli sifatida.....	34
Uraimjonov Azizbek Raxmonjon o'g'li	
Oliy ta'limning raqobatbardoshligini ta'minlashda ta'lim sifatining mohiyati va asosiy tamoyillari (O'zbekiston misolida).....	40
Egamov Sevinchbek Maxsud o'g'li	
Financial Mechanisms of Supporting Textile Products Export.....	46
Gaybullayeva Gulbaxor Maxmudovna, Yakubova Ugiloy Mamasoliyeva	
O'zbekiston Respublikasida hududlarni mutanosib barqaror rivojlantirish masalalari va yechimlari.....	49
Hojiyev Tal'at Toshpo'latovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida ayollar biznesini shakllantirish yo'llari.....	54
Ibodullayeva Malohat Sirojiddin qizi	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligini rivojlantirishning xorijiy tajribasi.....	57
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich	
Turizm sohasi rivojlanishining istiqbollari.....	61
Ergashev Rahmatulla Xidirovich, Jabborova Zuhra Abdig'ani qizi	
Jahonda kabel bozorini rivojlantirish xususiyatlari va tendensiyalari.....	68
Uralov Olimjon Mahammadjonovich	
Namangan viloyatida yoshlarning iqtisodiy faolligi ko'rsatkichlari dinamikasini tahlil qilish.....	72
Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	
Turizm sohasiga malakali kadrlar tayyorlashdagi muammolar va ularning yechimlari borasida tavsiyalar.....	77
A. I. Raxmatov	
Трансформация внешнеторговых связей Республики Узбекистана.....	83
Ахмедова (Жабборова) Нилуфар Икболжон кизи	
Korxonalarda investitsiyalarni moliyalashtirish manbalari va usullarining tahlili.....	88
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	
Turizmning mohiyati xususida nazariy yondoshuvlar va ularning tahlili.....	94
R. I. Pardayev	
Katta hajmga ega bo'lgan maxsus qurtxonalarda boqilayotgan ipak qurtlariga harorat va namlikni ta'siri.....	101
Raxmanova Xurinisho Egamovna	
Mahalliy byudjet daromadlarini shakllantirishda mahalliy soliqlar va soliqdan tashqari tushumlarning ahamiyati.....	104
Rajjaboyeva Dildora Zakirovna	
Banklarda stress-test asosida ESG-risklarni baholash.....	110
Nilufar Sharipova	
Yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda banklarda ekologik va ijtimoiy risklarni baholash va boshqarish tizimini joriy etishning ahamiyati.....	114
Karimov Shamsiddin Akram o'g'li	

Qimmatli qog'ozlarni qiymatini baholash usullari va modellari.....	122
Botirxo'ja Aziza Faxmuddin qizi	
Sanoat ishlab chiqarishda diversifikatsiyaning nazariy asoslari.....	127
Davronbek Sharibjonovich Raximov	
Mamlakatimizda innovatsiyalarni moliyalashtirishning amaldagi holati tahlili.....	133
Aminov Farrux Farxadovich	
Raqamli iqtisodiyotda moliyaviy hisobot tahlilini takomillashtirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	138
G. J. Jumayeva	
Qurilish sohasida logistika tizimlariga zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlanganlarning amaliy jihatlari....	141
Mirsodiqov Abdulla Tursunaliyevich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida inson kapitalini boshqarishdagi muammolar	146
Nematova Shaxlo Egamberdiyevna	
Aholi daromodlari va omonatlarini shakllantirishning nazariy asoslari.....	149
Xakimov Zohid Norbo'tayevich	
Tasvirlarga raqamli ishlov berish jarayonini intellektuallashtirish algoritmini yaratish.....	158
Zoirov O'lmas Erkin o'g'li	
Mintaqa iqtisodiyotida investitsiya faoliyatini moliyalashtirish samaradorligini baholash	164
Chilmatova Dilnoza Abdurahimovna	
Возможности внедрения и развития исламских банковских продуктов в рынок Узбекистана.....	168
Иноятова Камола Фуркатовна	
Davlat xizmatchisi faoliyatida ijtimoiy javobgarlikning o'rni	172
X. X. Ikramov	
Korporativ boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning o'ziga xos xususiyatlari	176
Abdug'aniyev Muhammadamin Abdug'affor o'g'li	
Hududiy kambag'allik chegaralarini aniqlashning ahamiyati (Qashqadaryo viloyati misolida).....	182
Hamdamov Shahzod Ilhom o'g'li, Alisher Yunusaliyevich Safarov	
Kichik biznesga mahalliy investitsiyalarni jalb qilish va ulardan samarali foydalanishda franshizaning roli	189
Rabimqulov Sherzod Murtozayevich	
Tijorat banklarida marketing strategiyalaridan foydalanishning ilmiy-nazariy asoslari.....	193
Maxamadjanov Akbar Maxamadaliyevich	

AHOLI DAROMODLARI VA OMONATLARINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

Xakimov Zohid Norbo'tayevich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Maqolada aholi daromadlarini shakllantirish va ularni bank omonatlariga jalb qilishning nazariy asoslari o'rganildi. Unga ko'ra aholi daromadlarning shakllanishiga va keyinchalik aholi omonatlariga jalb qilishga ta'sir etuvchi omillar har tomonlama tahlil qilingan. Tadqiqot daromadlarni taqsimlash dinamikasini, jamg'arma qilish, bank omonatlariga qo'yish va ularning iqtisodiy barqarorlikga ta'sirini tushuntirish uchun turli iqtisodiy nazariyalar va modellarni birlashtiradi.

Kalit so'zlar: Aholi omonatlari, jamg'arma, depozit siyosati, inflatsiya, foiz, daromad, xarajat.

Abstract: Humanity's step into the 21st century coincided with the stage of globalization in all its activities. The process of globalization makes people aware of the need to function in a unified information environment thanks to modern technology and new technologies. In this article, we will analyze the problems of human capital management in the digital economy.

Key words: technology, innovation, modernization, digital economy, production, small business.

Аннотация: The article studied the theoretical foundations of population income formation and attracting them to bank deposits. According to it, the factors affecting the formation of incomes of the population and the subsequent attraction of population savings were comprehensively analyzed. The study integrates various economic theories and models to explain the dynamics of income distribution, savings, bank deposits and their impact on economic stability.

Ключевые слова: Individual savings, savings, deposit policy, inflation, interest, income, cost.

KIRISH

Mamlakat iqtisodiyotining tayanadigan asosiy ustunlaridan biri bo'lib, moliyaviy jihatdan mustahkam va barqaror faoliyat ko'rsatuvchi bank tizimi hisoblanadi. Har bir mustaqil davlatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasi va kelajakdagi taraqqiyoti avvalo mazkur mamlakatda barpo etilgan va muntazam ravishda takomillashtirib boriladigan bank tizimining faoliyatiga bog'liqdir. Tijorat banklari resurslarini samarali boshqarish mamlakatda eksportga yo'naltirilgan raqobatbardosh tovarlar va xizmatlar hajmini ko'paytirishda, banklar likvidligini ta'minlash va milliy valyuta barqarorligini oshirishda, aholining bank tizimiga bo'lgan ishonchini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tijorat banklarining kredit operatsiyalari samaradorligini oshirish ularning jalb qilingan mablag'larining barqarorligini ta'minlash orqali yuzaga keladi. Tijorat banklarining uzoq muddatli kreditlash jarayonidagi ishtirokini kuchaytirish ularning uzoq muddatli resurs bazasini mustahkamlashni taqozo etadi. O'z navbatida, banklar resurs bazasining mustahkamligi yuridik shaxslarning depozitlari va aholi omonatlari miqdorining o'sib borishiga, ularning miqdor va muddat jihatdan barqarorligini ta'minlashga bog'liq. Chunki, tijorat banklari resurslari tarkibida jalb qilingan mablag'lar salmog'i juda ham yuqori bo'lib, ularning miqdori 70-80 % ni tashkil qiladi¹.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Tijorat banklari faoliyatining iqtisodiy jihatidan eng asosiy o'rinlardan birini egallovchi depozit siyosati moliyaviy jihatdan pul oqimlarining mutanosibligini ta'minlab turish va mazkur moliyaviy instrumentlardan yuqori foyda olishni yagona bir strategik tizim sifatida mujassamlashtirgan bo'ladi. Tijorat banklari turli o'ziga xos depozit siyosatiga ega. Mazkur depozit siyosati barcha moliya muassasalarning yuqori daromad keltiradigan bo'g'in-

¹ Банковское дело. Экспресс-курс: учебное пособие/кол. авторов; под ред. О.И.Лаврушина. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: КНОРУС, 2009.-352с.

laridan biri hisoblanadi. Depozit siyosatining asosini tashkil etuvchi bank resurslari bazasi depozit portfelida mujassamlashgan bo'ladi. Mazkur depozit portfeli joylashtirilgan va jalb etilgan resurslardan tashkil topgan bo'ladi.

Joylashtirilgan bank resurslari bazasiga:

- Banklararo muddatli va foizli depozitlar;
- Kreditlar;
- Kredit liniyasi bo'yicha ochilgan akkreditivlar;
- Faktoring operatsiyalari;
- Boshqa turdagi derivativ foizli depozitlari kiradi.

Jalb qilingan bank resurslar bazasiga:

- Banklararo muddatli va foiz depozitlari;
- Har xil turdagi omonatlar;
- Korporativ omonat investisiyalari kiradi.

Tijorat banklarining g'aznachilik boshqarmalari tomonidan yuqorida ko'rsatib o'tilgan joylashtirilgan va jalb qilingan resurslar bazasi o'rtasidagi mutanosibliklarni foiz belgilash va muddat o'rnatish yo'li orqali boshqariladi.

Bank amaliyotida "depozit" deganda, jahon bank amaliyotida saqlash uchun moliya-kredit yoki bank muassasasiga berilgan pul mablag'lari yoki qimmatli qog'ozlar tushuniladi. Banklarda "depozit" tushunchasi deganda, bank omonatlari bilan bir qatorda bojxona to'lovlari, yig'imlar, soliqlar va xokazolarni to'lash uchun kiritilgan badallar ham tushuniladi.²

Depozitlar depozit operatsiyalari obyektlari bo'lmish jismoniy va yuridik shaxslar tomonidan muayyan muddatga yoki talab qilinganida beriladigan qilib bankdagi depozit hisob raqamiga kiritiladigan muayyan miqdordagi pul mablag'laridir.

Aholi real daromadlarining oshishida asosiy omil bo'lib, makroiqtisodiy sharoitning qulayligi, iqtisodiy o'sishning tez sur'atlarda oshishi, inflyatsiyaning sezilarli darajada pasayganligi, iqtisodiyotdagi tarkibiy o'zgarishlar va aholini aniq ijtimoiy himoya qilishning kuchayganligi hisoblanadi.

Avvalom bor, aholi daromadlarini mohiyatini chuqurroq bilish muhimdir. Aholi daromadlari - bu alohida shaxs yoki oila (uy xo'jaligi) tomonidan turli manbalardan ma'lum davr mobaynida olinadigan va iste'mol, jamg'arma, turli yig'im va soliqlarga sarflanadigan pul va natural tushumlar majmuidir.

Aholi daromadlari asosan pul daromadlari va natural shakldagi daromadlardan tashkil topadi. Bozor munosabatlari rivojlanib borgan sari aholi pul daromadlarining salmog'i sezilarli darajada oshib, uning tarkibiy tuzilishi ham takomillashib boradi.

Aholining pul daromadlarining tarkibiy tahlili aholi ichidagi daromadlarning taqsimlanishi va manbalarini o'rganishni o'z ichiga oladi. Ushbu tahlilga asosan iqtisodiy tengsizlikni, turli daromad manbalarining nisbiy ulushini va jamiyatning umumiy iqtisodiy holatini aniqlashi mumkin. Bunday tahlilda odatda quyidagi asosiy komponentlar ko'rib chiqiladi:

1. Daromadlarni taqsimlash:

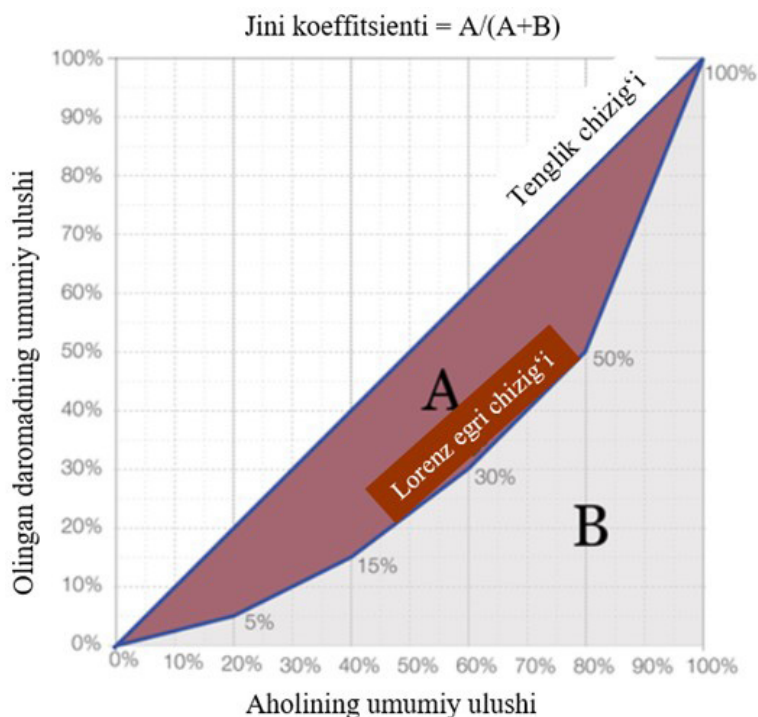
Birinchidan, aholi daromadlilik darajasiga ko'ra ko'pincha kvintillarga bo'linadi, bu esa daromadlarning aholining turli qatlamlari bo'yicha taqsimlanishini tahlil qilish imkonini beradi. Bu esa aholi o'rtasida daromadlarning tengsizligini aniqlashga yordam beradi, bu tengsizlikni aniqlash uchun Jini koeffitsiyenti³ kabi o'lchovlardan foydalaniladi. Ya'ni Jini koeffitsiyenti bizga har qanday ikki kishining daromadlari o'rtasida o'rtacha ko'rsatkichga nisbatan farqni topishga yordam beradi. Tasodifiy tanlangan ikkita odam daromadlari o'rtasidagi farq Jini koeffitsiyentida o'lchanadi.

U tengsizlik 0 dan 1 gacha bo'lgan shkalada o'lchanadi, bu erda yuqori qiymatlar yuqori tengsizlikni ko'rsatadi. Bu ba'zan "Jini indeksi" deb ataladigan 0 dan 100% gacha bo'lgan foiz sifatida ko'rsatilishi mumkin. 0 qiymati mukammal tenglikni ko'rsatadi ya'ni hamma bir xil daromadga ega. 1 qiymati esa mukammal tengsizlikni ko'rsatadi, bunda bir kishi barcha daromadlarni oladi, qolganlari esa hech narsa olmaydilar.

Ikkinchidan, Lorenz egri chizig'iga asosan daromadlar taqsimotining grafik tasvirida ifodalaydi. U esa aholining eng kambag'alidan boshlab, aholining jami ulushi tomonidan olingan jami daromadning jami foizini belgilaydi. Egri chiziq tenglik chizig'idan qanchalik uzoq bo'lsa, tengsizlik shunchalik katta ekanligini ifodalaydi.

2 Abdullayeva Sh.Z. Pul, kredit va banklar. - Toshkent: Moliya, 2007. -312 b.

3 Jini koeffitsiyenti yoki Jini indeksi tengsizlikning eng ko'p qo'llaniladigan o'lchovidir. U italiyalik statistik Korrado Jini (1884–1965) tomonidan ishlab chiqilgan va uning nomi bilan atalgan.

1-rasm: Jini koeffitsiyentining ko'rinishi⁴

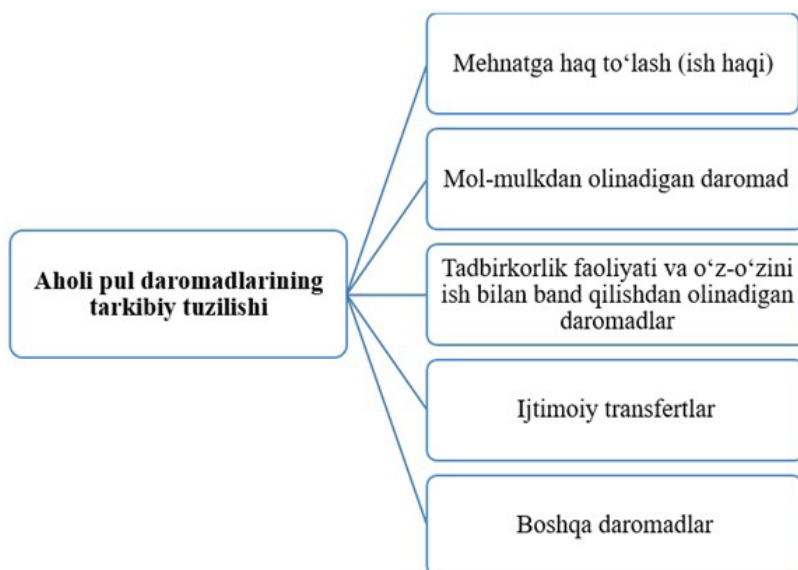
Jini koeffitsiyenti Lorenz egri chizig'ining "Tenglik chizig'i"dan qanchalik uzoqqa tushishini A va B maydonlarini taqqoslash orqali aniqlaydi, bu quyidagicha hisoblanadi:

$$\text{Jini koeffitsiyenti} = A / (A + B) \quad (1)$$

Lorenz egri chizig'i daromadlar teng ravishda taqsimlansa "tenglik chizig'i" bilan ustma-ust tushadi. A maydoni bo'lmaydi va Jini koeffitsiyenti 0 ga teng bo'ladi. Agar bir kishi barcha daromadga ega bo'lsa va boshqalar daromad olmasa, Lorenz egri chizig'i jadvalning pastki o'qi bo'ylab harakatlanadi va daromadning umumiy ulushi oxirgi odamga qadar nolga teng bo'ladi. B maydoni nolga teng va Jini koeffitsiyenti 1 ga teng bo'ladi.

2. Aholining pul daromadlarining manbalari:

Aholi pul daromadlarining tarkibiy tuzilishini qo'yidagi rasm orqali ko'rib chiqamiz (2-rasm).

2-rasm: Aholi pul daromadlarining tarkibiy tuzilishi⁵

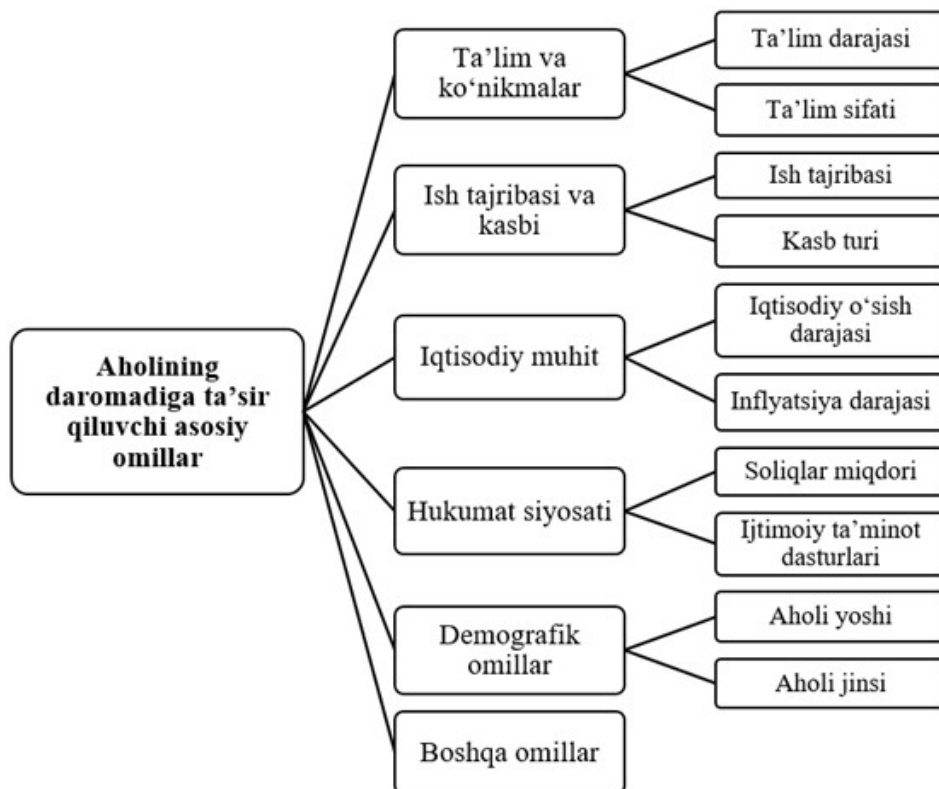
⁴ Muallif tomonidan tuzildi.

⁵ Muallif tomonidan tuzildi.

2-rasmdan ko'rish mumkinki, ish haqi shu jumladan bonuslar va qo'shimcha ish haqi hamda aholi real daromadlarining ahamiyatli darajada o'sishi milliy iqtisodiyotning barqaror sur'atlarda rivojlanishi bilan bir qatorda aholining jozibador omonatlarga pul mablag'larini yo'naltirishni rag'batlantiradi. Ish haqi odatda ko'pchilik aholining asosiy katta daromad manbai hisoblanadi.

Tadbirkorlik faoliyati va o'z-o'zini ish bilan band qilishdan olinadigan daromadga biznes operatsiyalari yoki professional xizmatlardan olingan daromadlar, rasmiy va norasmiy sektordan ko'rilgan daromatlarni o'z ichiga oladi. Mol-mulkdan ko'rilgan daromadga ijara mulklari, dividendlar, foizli daromadlar va aktivlardan ko'rilgan boshqa daromadlar kiradi. Ijtimoiy transfertlar esa nafaqalar, ishsizlik nafaqalari, ijtimoiy ko'maklar va boshqa dasturlar asosidagi davlat imtiyozlarini o'z ichiga oladi.

Umuman olganda aholining real daromadlari – narx darajasi o'zgarishini hisobga olib, aholining ixtiyorida bo'lgan daromadga sotib olish mumkin bo'lgan tovar va xizmatlar miqdori, ya'ni, aholining ixtiyorida bo'lgan daromadning xarid quvvati.

3-rasm: Aholining daromadiga ta'sir qiluvchi asosiy omillar⁶

Aholining daromad darajasiga shaxsiy xususiyatlardan tortib kengroq iqtisodiy va ijtimoiy holat va boshqa ko'plab omillar ta'sir ko'rsatadi. Aholining daromadiga ta'sir qiluvchi asosiy omillar (3-rasm):

- ta'lim va ko'nikmalar:
 - a. Ta'lim darajasi ya'ni yuqori darajadagi ta'lim odatda yuqori daromad bilan bog'liq. Yuqori ilmiy darajaga ega bo'lgan shaxslar faqat o'rta maxsus yoki o'rta ta'lim darajasiga ega bo'lgan shaxslarga qaraganda ko'proq imkoniyatlarga va bir hil ish uchun ham turli haq to'lanishi mumkin. J.Mincer har yilgi qo'shimcha maktabda olingan bilim odatda daromadni taxminan 10% ga oshirishini aniqladi.⁷ G.Psacharopoulos va H.A.Patrinios oliy ta'lim darajasini egallash turli mamlakatlarda yuqori daromad darajasi bilan kuchli bog'liqligini tadqiqotlar bilan tasdiqladi.⁸
 - b. Ta'lim sifati, jumladan, yaxshi resurslar bilan ta'minlangan maktablar va tajribali o'qituvchilarga ega bo'lish, daromad potentsialiga ta'sir qiladi. Nufuzli muassasalar ko'pincha yaxshi tarmoq imkoniyatlarini va yuqori maoshli ishlarga kirishni ta'minlaydi. D.Card va A.B.Krueger tadqiqoti shuni ko'rsatdiki, o'qitu-

6 Muallif tomonidan tuzildi.

7 Mincer, J. (1974) Schooling, Experience, and Earnings. Columbia University Press, New York.

8 Psacharopoulos, G., & Patrinos, H. A. (2018). Returns to investment in education: A decennial review of the global literature. Education Economics, 26(5), 445-458.

vchilari bilimli bo'lgan maktablarda o'qiydigan shaxslar ko'proq pul topadi.⁹ Ya'ni oliy ta'lim muassasalariining sifatli bilim berishi talabalarining kelajakdagi daromadlariga muhim rol o'ynaydi.

- ish tajribasi va kasbi:

- a. Ko'proq ish tajribasi odatda yuqori daromadga olib keladi, chunki odamlar vaqt o'tishi bilan ko'nikmalar va tajribalari rivojlanadi.
- b. Turli kasblar jamiyatda har xil daromad darajasiga ega. Texnologiya, moliya va sog'liqni saqlash kabi sohalardagi ishlar ko'pincha savdo, ta'lim, qurilish va boshqa sohalarga qaraganda ko'proq maosh oladi. D.H.Autor, F.Levy va R.J.Murnane o'z tadqiqotlarida texnologik yutuqlar yuqori malakali va past malakali xodimlar o'rtasidagi ish haqi tafovutini oshirganligini, murakkab muammolarni hal qilish va ilg'or texnik ko'nikmalarni talab qiladigan ishlar uchun sezilarli yuqori maoshlar to'lanayotganligini aniqladi.¹⁰

- iqtisodiy muhit:

- a. Iqtisodiy o'sish davrida korxonalar kengayib, ko'proq ish o'rinlari va potentsial yuqori ish haqini yaratiladi. Aksincha, iqtisodiy o'sish sezilarli darajada bo'lmaganda va turg'unlik davrida ishsizlik oshishi, daromadlar darajasi to'xtab qolishi yoki pasayishi mumkin.¹¹
- b. Inflyatsiya xarid qobiliyatiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiladi va agar ish haqining o'sishi narxlarning o'sishiga mos kelmasa, real daromadni pasaytirishi mumkin. Biroq, mo'tadil inflyatsiya xarajatlarni va iqtisodiy faollikni rag'batlantirishi mumkin, bu esa umumiy daromad darajasidan foyda keltirishi mumkin.¹²

- hukumat siyosati:

- a. Hukumatning soliq siyosati ixtiyoriy daromadga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiladi. Progressiv soliq tizimlari daromadlar tengsizligini kamaytirishga qaratilgan, regressiv soliqlar esa uni yanada kuchaytirishi mumkin. T.Piketty va E.Saez progressiv soliqqa tortish daromadlar o'rtasidagi tafovutni oshirishga ta'sirini o'rgangan.¹³
 - b. Ijtimoiy ta'minot dasturlari ishsizlik nafaqalari, ijtimoiy sug'urta va turli subsidiyalari kabi davlat dasturlari, ayniqsa, kam ta'minlangan aholiga moliyaviy yordam beradi va shu bilan umumiy daromad taqsimotiga ta'sir qiladi.¹⁴
- demografik omillar:
- a. Daromad odatda yosh bilan ortadi, o'rta yoshda eng yuqori darajaga yetadi va ko'pincha odamlar pensiyaga yaqinlashganda kamayadi.¹⁵
 - b. Ko'pgina mehnat bozorlarida gender nomutanosibligi saqlanib qolmoqda. C.Goldin ta'kidlaganidek, ayollar ko'pincha turli tarkibiy va ijtimoiy omillar tufayli, turli kasb tanlashdagi farqlar tufayli, odatda, erkaklaridan kamroq maosh olishadi.¹⁶

Undan tashqari daromad darajasi geografik joylashuvga qarab sezilarli darajada farq qilishi mumkin. Shahar joylari ko'pincha yashash xarajatlari yuqori, lekin mos ravishda ko'proq maoshli ish imkoniyatlarini taklif qiladi.¹⁷ Aksincha, qishloq joylarida daromadlar past bo'lishi mumkin, ammo yashash xarajatlari ham mos ravishda past bo'lishi mumkin.

Oilaning boy bo'lishi va ota-onaning daromad darajasi yuqori bo'lishi shaxsning daromad salohiyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. G.Solon daromadlarning avlodlararo kuchli bog'liqligini aniqladi, bu esa boy oilalar farzandlarining ta'lim va imkoniyatlardan yaxshiroq foydalanishi tufayli yuqori daromadga erishish ehtimoli ko'proq ekanligini ko'rsatdi.¹⁸

9 Card, D., & Krueger, A. B. (1992). Does school quality matter? Returns to education and the characteristics of public schools in the United States. *Journal of Political Economy*, 100(1), 1-40.

10 Autor, D. H., Levy, F., & Murnane, R. J. (2003). The skill content of recent technological change: An empirical exploration. *Quarterly Journal of Economics*, 118(4), 1279-1333.

11 Blanchflower, D. G., & Oswald, A. J. (1994). Estimating a wage curve for Britain 1973-1990. *Economic Journal*, 104(426), 1025-1043.

12 Feldstein, M. (1997). The effect of the tax reform act of 1986 on corporate restructuring. *Journal of Economic Perspectives*, 11(2), 23-44.

13 Piketty, T., & Saez, E. (2003). Income inequality in the United States, 1913-1998. *Quarterly Journal of Economics*, 118(1), 1-39.

14 Blank, R. M. (2002). Can equity and efficiency complement each other? *Labour Economics*, 9(4), 451-468.

15 Modigliani, F., & Brumberg, R. (1954). Utility analysis and the consumption function: An interpretation of cross-section data. In K. K. Kurihara (Ed.), *Post-Keynesian Economics* (pp. 388-436). New Brunswick: Rutgers University Press.

16 Goldin, C. (2014). A grand gender convergence: Its last chapter. *American Economic Review*, 104(4), 1091-1119.

17 Glaeser, E. L., & Gottlieb, J. D. (2009). The wealth of cities: Agglomeration economies and spatial equilibrium in the United States. *Journal of Economic Literature*, 47(4), 983-1028.

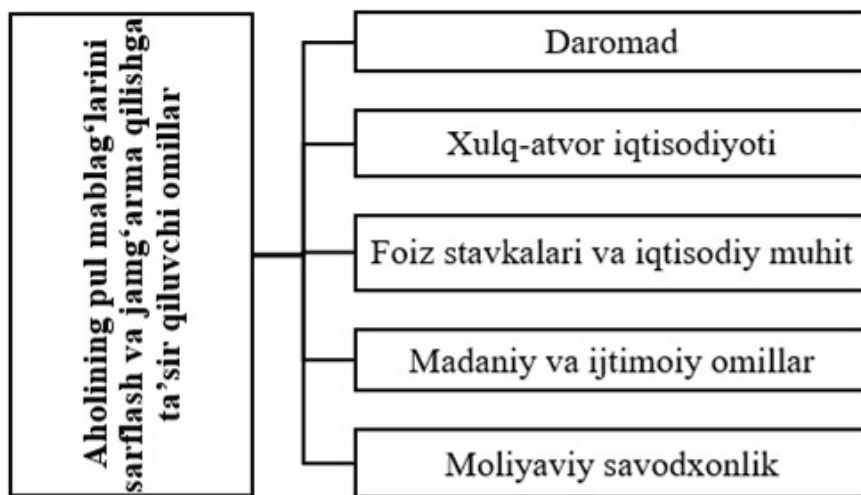
18 Solon, G. (1992). Intergenerational income mobility in the United States. *American Economic Review*, 82(3), 393-408.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mamlakam mehnat bozori sharoitlari past va ishsizlik darajasi yuqori bo'lishi ish haqini pasaytirishi mumkin, chunki ko'proq odamlar kamroq ish o'rinlari uchun raqobatlashadi, past ishsizlik esa ishchi kuchi yetishmasligi tufayli ish haqini oshirishi mumkin. Ayniqsa texnologik taraqqiyot va globallashtirish yangi yuqori maoshli ish o'rinlarini yaratishi va yangi texnologiyalarga moslashish daromad darajasiga joriy ta'sir qilishi mumkin.

So'nggi yillarda aholi daromadlari, harajatlari va jamg'armalar bo'yicha tadqiqotlar sezilarli darajada oshmoqda. Keynes iste'mol funksiyasi tushunchasini fanga kiritdi, u iste'mol uchun birinchi navbatda daromad funksiyasi birlamchi ekanligini ta'kidlaydi.¹⁹ Keyingi tadqiqotlarda ham ushbu asosga asoslanib, daromad darajasi, foiz stavkalari va psixologik omillarning sarflash va tejashga ta'sir qilishini o'rganib chiqildi.

Daromad ham sarf-xarajatlari ham jamg'armaning asosiy hal qiluvchi omilidir. Daromadning yuqori darajasi odatda yuqori jamg'arma qilishga olib keladi, ammo jamg'armaga marjinal moyillik o'zgarishi mumkin. Dynan, Skinner va Zeldes yuqori daromadli aholi kam daromadli aholiga qaraganda o'z daromadlarining katta qismini tejashga moyil ekanligini aniqladilar.²⁰ Bunday nomutanosiblik ko'pincha kam ta'minlangan aholi o'z daromadlarining katta qismini asosiy iste'molga ajratishlari va jamg'armalarga kamroq qoldirishlari kerakligi bilan bog'liq.

4-rasm: Aholining pul mablag'larini sarflash va tejashga ta'sir qiluvchi omillar²¹

Xulq-atvor iqtisodiyoti sohasi ham aholiga xarajatlarni tejash bo'yicha tushuntirishga sezilarli hissa qo'shdi. R.H.Thaler fanga aqliy buxgalteriya kontseptsiyasini kiritdi, bu esa odamlar pul topish manbasi va maqsadli foydalanishiga qarab turlicha toifalarga bo'lish lozimligini taklif qildi.²²

Foiz stavkalari va iqtisodiy muhit ham pulni jamg'arma qilish va sarflashda muhim rol o'ynaydi. Past foiz stavkalari odatda qarz olish va sarf-xarajatlarni oshirishni rag'batlantiradi, shu bilan birga omonatlar bo'yicha daromadning pastligi tufayli aholi omonatlarini jalb qilishni to'xtatadi. B.S.Bernanke pul-kredit siyosati iste'molchilarning xatti-harakatlariga qanday ta'sir qilishini o'rganib, past foiz stavkalari ko'pincha iste'mol xarajatlarning oshishiga va jamg'arma stavkalarining pasayishiga olib kelishini ta'kidlaydi.²³

Aholi omonatlari stavkalarini oshirishda qaratilgan siyosat, masalan, soliq imtiyozlari yoki pensiya jamg'armalarini rag'batlantirish, shaxsiy qarorlarga ta'sir qiluvchi turli omillarni hisobga olishi kerak. Bundan tashqari, iste'molchilar huquqlarini himoya qilish siyosati yuqori foizli kreditlashning salbiy oqibatlarini yumshatishga yordam beradi va sog'lom moliyaviy xatti-harakatlarni rag'batlantiradi.

Madaniy va ijtimoiy omillar xarajat qilish va jamg'arma qilish harakatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Misol uchun, G.Hofstede noaniqlik darajasi yuqori bo'lgan jamiyatlar kelajakdagi noaniqliklarga qarshi ehtiyot chorasi sifatida tejash ehtimoli ko'proq ekanligini ko'rsatadi.²⁴ Bundan tashqari, ijtimoiy me'yorlar shaxsiy moliyaviy qarorlarga ta'sir qilishi mumkin, chunki odamlar ko'pincha o'z xarajatlari va jamg'armalarini o'zlarining ijtimoiy guruhlar bilan moslashtirish uchun o'zgartiradilar.

¹⁹ Keynes, J. M. (1936). The General Theory of Employment, Interest, and Money. London: Macmillan.

²⁰ Karen E. Dynan, Jonathan Skinner and Stephen Zeldes. Journal of Political Economy, 2004, vol. 112, issue 2, 397-444

²¹ Muallif tomonidan tuzildi.

²² Thaler, R. H. (1990). Saving, fungibility, and mental accounts. Journal of Economic Perspectives, 4(1), 193-205.

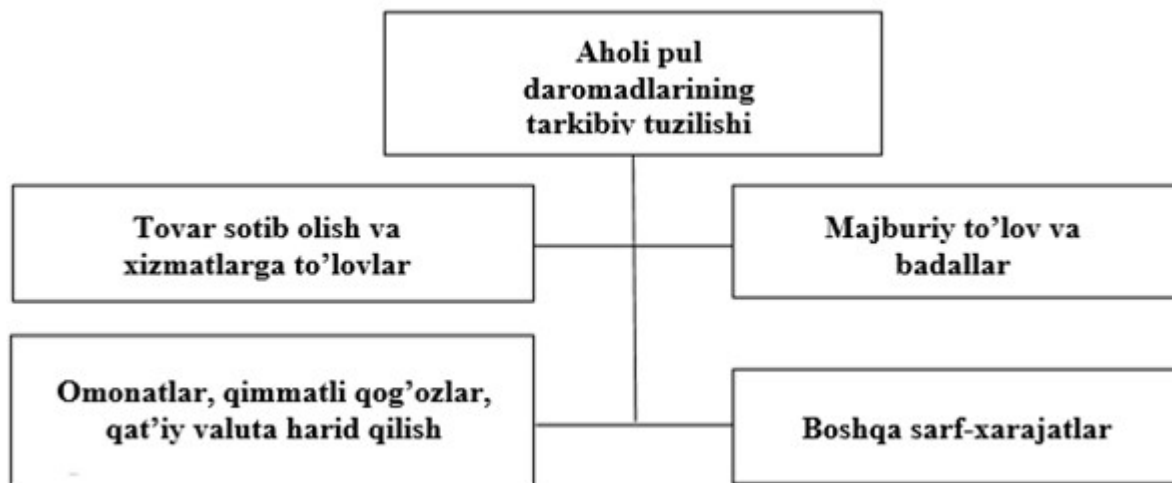
²³ Bernanke, B.S., (2005), "The Global Saving Glut and the U.S. Current Account," Remarks at the Sandridge Lecture, Virginia Association of Economics, Richmond, VA, March 10.

²⁴ Hofstede, G. (2001), Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations, 2nd ed. Sage, Thousand Oaks, CA.

Bundan tashqari, aholining moliyaviy savodxonligi xarajat qilish va jamg'arma qilishga ta'sir qiluvchi yana bir hal qiluvchi omildir. Lusardi va Mitchell moliyaviy savodxonligi yuqori bo'lgan shaxslar daromadlarini samarali sarflash, hatto pensiyaga chiqishni ham rejalashtiradi va omonat stavkalari yuqoriligidan foydalanadi.²⁵ Bu shuni ko'rsatadiki, moliyaviy savodxonlikni oshirishga qaratilgan ta'lim tadbirlari umumiy iqtisodiy farovonlikka jiddiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Aholi turmush darajasiga uning pul sarf-xarajatlari va jamg'armalari tarkibi hamda ular o'rtasidagi nisbat ham sezilarli darajada ta'sir ko'rsatadi. Umumiy holda aholi pul sarf-xarajatlari va jamg'armalari tarkibi tovar sotib olish va xizmatlarga to'lovlar, majburiy to'lov va badallar, omonatlar, qimmatli qog'ozlar, qat'iy valyuta xarid qilish va boshqa sarf-xarajatlardan iborat bo'ladi. Buni biz qo'yidagi rasmda ko'rishimiz mumkin (5-rasm).

5-rasm: Aholi pul sarf-xarajatlari va jamg'armalari²⁶

Ushbu 5-rasm ma'lumotlaridan shuni aytish mumkinki, aholi jamg'armasida banklarga qo'yiladigan omonatlarni o'z o'рни va ahamiyati bor.

Ayni paytda aholi farovonligi, uning real daromadiga ta'sir ko'rsatuvchi omillardan biri-ichki bozordagi oziq-ovqat mahsulotlarining narx darajasi hisoblanadi. Chunki, asosiy oziq-ovqat mahsulotlari narxining oshishi aholi real daromadlarining pasayishiga, aksincha, narxlarning pasayishi esa, hattoki nominal daromad o'zgarmagan taqdirda ham, real daromadning oshishiga olib keladi.

Aholining iste'mol buyumlari bilan ta'minlanganlik va real daromadlari hajmining o'sishini ular jamg'armalari, xususan moliyaviy muassasalardagi omonatlari miqdorining oshishi orqali ham kuzatish mumkin.

Banklar tomonidan aholiga ko'rsatilayotgan xizmatlar ko'lamini kengaytirish, zamonaviy texnologiyalar asosida qulayliklar yaratish maqsadida amalga oshirilib kelinayotgan bir qator chora-tadbirlar ham mamlakatimizning ijtimoiy-iqtisodiy hayotida o'z aksini topmoqda.

Aholining daromad darajasi ta'lim, ish tajribasi, geografik joylashuvi, hukumat siyosati, demografik xususiyatlar, oila kelib chiqishi, sanoat, mehnat bozori sharoiti, texnologik taraqqiyot va globallashuv kabi omillarning murakkab o'zaro ta'siri bilan belgilanadi. Ushbu omillarni tushunish daromadlar tengsizligini bartaraf etish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish uchun juda muhimdir. Samarali siyosat va aralashuvlar yanada adolatli va farovon jamiyatni yaratish uchun ushbu xilma-xil elementlarni hisobga olishi kerak.

So'nggi yillarda bankdan tashqari pul aylanmasini keskin qisqarishi va pul muomalasini mustahkamlash, milliy valyuta barqarorligini oshirish, chakana savdo va xizmat ko'rsatish sohasida hisob-kitoblarni amalga oshirishda plastik kartochkalar va mobil ilovalardan foydalanish kengayib bormoqda.

Depozitlar hali ham mablag'larni shakllantirishning asosiy manbalari bo'lib qolsa-da, bugungi kunda qar'iyl barcha banklar qisqa muddatli sarmoya bozorlariga nodepozit mablag'larni jalb qilishga ko'proq murojaat qilm-oqdalar. Ta'kidlab o'tilganidek, davlat fondlari bozori, davlat zahira banklarining diskont tuynuklari orqali ber-iladigan ssudalar, o'tib yuruvchi depozit sertifikatlarini sotish, qimmatli qog'ozlar bozori va qayta sotib olish to'g'risidagi shartnomalar ularning asosiy manbalari bo'lib hisoblanadi.

Tijorat tashkilotining bir turi sifatida bank muassasasining o'ziga xos xususiyati shundan iboratki, uning resurslarining katta qismi o'z mablag'lari hisobiga emas, balki jalb etilgan mablag'lar hisobiga tashkil etiladi.

²⁵ Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5-44.

²⁶ Muallif tomonidan tuzildi.

Bank boshqaruvi va hamkorlarining korxona, tashkilot, firmalar va aholini mablag'larini bankning omonatlariga jalb eta olish qobiliyati - bu banklarni jamoatchilik oldidagi obro'sini ifodalovchi mezon bo'lib xizmat qiladi. Qo'yilmalar bank kreditlari uchun "xom ashyo" hisoblanadi, bu bilan qo'yilmalar bank foydasini oshiruvchi manba hisoblanadi desak mubolag'a bo'lmaydi.

Tijorat banklarining depozit operatsiyalari shunday operatsiyalar hisoblanadiki, bunda banklar yuridik va jismoniy shaxslarning mablag'larini omonatlarga jalb etadilar. Rivojlangan mamlakatlarda depozit operatsiyalarining jami passivlardagi ulushi 95% gacha yetadi.

Banklar uchun muddatli qo'yilmalar juda qulay hisoblanadi. Bank resurslarining muhim manbasi banklararo kreditlardir, ya'ni boshqa banklardan olinadigan ssudalar. Ushbu resurslardan foydalanish sezilarli darajada rivojlangan. Pul-kredit bozorida qisqa muddatli banklararo kreditlar, shuningdek "qisqa pullar" salmog'i ko'pchilikni tashkil etadi.

Bozor munosabatlari sharoitida tijorat banklarining resurslarini tashkil qilish jarayoniga katta ahamiyat beriladi. Shu sabab o'tish iqtisodiyotini boshidan kechirayotgan deyarli barcha mamlakatlarda tijorat banklari resurslarini shakllantirish tizimida tubdan o'zgarishlar bo'ldi. Bu o'zgarishlarning bo'lishiga quyidagi omillar ta'sir ko'rsatadi. Bular:

- banklararo kredit bozorida Markaziy bankning faol ishtirok etishining ta'minlanishi va bu o'z navbatida kredit riskini kamaytirganligi;
- iqtisodiyotda noto'lovlar muammosining mavjudligi va kreditning qaytarilmasligi oqibatida tijorat banklarining zarar ko'rish imkoniyatining oshishi;
- aholi qo'lidagi omonatlarning o'sishi;
- korporativ qimmatli qog'ozlar bozorining yetarli darajada rivojlanmaganligi va boshqalardir.

Banklarda mavjud bo'lgan mablag'lardan foydalanish imkoniyatiga qarab bank resurslari o'z resurslariga va qarz (sotib olingan) resurslarga bo'linadi. Bu holda bank resurslariga bank kapitalidan tashqari ma'lum vaqt davomida bank ixtiyorida bo'lgan jalb qilingan depozitlarni, boshqa banklardagi depozit va vakillik hisob raqamidagi qoldiqlarni, forvard valyuta kursi va kliring bo'yicha qoldiqlarni ham kiritish mumkin.

Tijorat banklarining resurs bazasini resurslarning turlari bo'yicha guruhlariga ajratish mumkin. Bu bankning o'z mablag'lari va ularga tenglashtirilgan mablag'lar hamda jalb qilingan va qarz mablag'laridir.

Bankning boshqa jamg'armalari orasidagi muhim resurslaridan biri bu zahira kapitali bo'lib, u tijorat banklarining foydasidan ma'lum bir foizini ajratish orqali tashkil qilinib, u majburiyatlarni qaytarishga va maxsus zahiralarni tashkil qilinmaydigan bank operatsiyalari bilan bog'liq xatarlarni qoplashga sarflanadi. Zaxira kapitali odatda kredit riski ochiq namoyon bo'lganda bank kengashining qarori bilan sarflanishi mumkin.

Ishonchlilik darajasi bo'yicha bankning o'z mablag'lari va ularga tenglashtirilgan mablag'laridan keyingi o'rinda turuvchi jalb qilingan va qarz mablag'lari bir qator obyektiv va subyektiv omillar ta'siriga bog'liqdir:

- fuqarolarning omonatlari va yuridik shaxslarning depozitlari foiz stavkalari miqdori;
- omonat va depozitlarni qabul qilish, hisob-kitob va boshqa hisob raqamlarini ochish va ularni yuritish shartlari.

Tijorat banklarining jalb qilingan mablag'lari qarz mablag'laridan shunisi bilan farq qiladiki, birinchi holda, mablag'larni taqdim qilish mijoz va bank omonatchilarining tashabbusi bilan amalga oshirilsa, keyingi holda - bank tashabbusi bilan amalga oshiriladi.

Jalb qilingan mablag'lar qatorida alohida resurs sifatida kredit tashkilotlari, kredit uyushmalari, mikrokredit tashkilotlarining mablag'larini ko'rsatish lozim. Chunki, banklar ishlab chiqarish va savdo tashkilotlari yoki xususiy shaxslardan farqli o'laroq bir-birlari bilan operatsiyalarni amalga oshirishda banklararo bozorda qatnashishlari mumkin, shu sababdan ham ular bir-birlarining likvidliklariga va moliyaviy holatlariga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Xuddi shu tamoyil asosida, qarz mablag'larining alohida bir guruhiga, markaziy bank va boshqa banklar oldidagi majburiyatlar ham kiritiladi. Bundan tashqari, tashqi obyektiv va subyektiv omillar ta'sir ko'rsatadigan yuqori darajadagi riskli resurslar qatoriga norezident banklar, korxona va jismoniy shaxslarning mablag'lari ham kiradi. Nobank sektoridan jalb qilingan mablag'lar qatorida ishonchlilik darajasiga ko'ra depozitlar (asosan muddatli depozitlar) muhim o'rin tutadi. G.S. Panovanning fikriga ko'ra: "depozitlar - mijozning bankka ma'lum bir talablari borligini tasdiqlovchi hisoblar yoki bitimlar va shartnomalarga asosan mijozlarning banklarga omonat shaklida qo'ygan pul mablag'laridir".²⁷

27 Панова Г.С. Кредитная политика коммерческого банка, - М.: 1996 стр. 68

XULOSA VA TAKLIFLAR

Shu o'rinda, mijozlarning hisob raqamlaridagi qoldiqlariga ham alohida e'tibor qaratish lozim, chunki, bu mablag'lar deyarli tekin hisoblanadi va shu sababdan bu mablag'lar bankning kredit resurslari qatoridan joy olishi mumkin. Bu mablag'lardan ustalik bilan foydalanilsa, ularni o'z mablag'lariga ham tenglashtirish mumkin. Tijorat banklari resurslarining shakllanish tartibi va ularning ustav kapitalining minimal miqdori Markaziy bank tomonidan muvofiqlashtirilib boriladi. Ammo bu yerda teskari bog'liqlik ham bor. Masalan, bank xizmatlari bozoriidagi obyektiv holat qonunchilikda Markaziy bankning me'yoriy hujjatlarini o'zgarishiga olib kelishi ham mumkin.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, aholining pul daromadlarining tarkibiy tahlili daromadlarning aholi ichida qanday taqsimlanishi, bu daromadlarning manbalari va daromad darajasiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-iqtisodiy omillarni har tomonlama tushunish imkonini beradi. Ushbu tahlillar aholining daromadini oshirishga va banklarning aholi omonatlarini jalb qilish amaliyotini yaxshilashga qaratilgan siyosatni ishlab chiqish uchun ahamiyatlidir.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Банковское дело. Экспресс-курс: учебное пособие/кол. авторов; под ред. О.И.Лаврушина. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: КНОРУС, 2009.-352с.
2. Abdullayeva Sh.Z. Pul, kredit va banklar. - Toshkent: Moliya, 2007. -312 b.
3. Mincer, J. (1974) Schooling, Experience, and Earnings. Columbia University Press, New York.
4. Psacharopoulos, G., & Patrinos, H. A. (2018). Returns to investment in education: A decennial review of the global literature. *Education Economics*, 26(5), 445-458.
5. Card, D., & Krueger, A. B. (1992). Does school quality matter? Returns to education and the characteristics of public schools in the United States. *Journal of Political Economy*, 100(1), 1-40.
6. Autor, D. H., Levy, F., & Murnane, R. J. (2003). The skill content of recent technological change: An empirical exploration. *Quarterly Journal of Economics*, 118(4), 1279-1333.
7. Blanchflower, D. G., & Oswald, A. J. (1994). Estimating a wage curve for Britain 1973-1990. *Economic Journal*, 104(426), 1025-1043.
8. Feldstein, M. (1997). The effect of the tax reform act of 1986 on corporate restructuring. *Journal of Economic Perspectives*, 11(2), 23-44.
9. Piketty, T., & Saez, E. (2003). Income inequality in the United States, 1913-1998. *Quarterly Journal of Economics*, 118(1), 1-39.
10. Blank, R. M. (2002). Can equity and efficiency complement each other? *Labour Economics*, 9(4), 451-468.
11. Modigliani, F., & Brumberg, R. (1954). Utility analysis and the consumption function: An interpretation of cross-section data. In K. K. Kurihara (Ed.), *Post-Keynesian Economics* (pp. 388-436). New Brunswick: Rutgers University Press.
12. Goldin, C. (2014). A grand gender convergence: Its last chapter. *American Economic Review*, 104(4), 1091-1119.
13. Glaeser, E. L., & Gottlieb, J. D. (2009). The wealth of cities: Agglomeration economies and spatial equilibrium in the United States. *Journal of Economic Literature*, 47(4), 983-1028.
14. Solon, G. (1992). Intergenerational income mobility in the United States. *American Economic Review*, 82(3), 393-408.
15. Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest, and Money*. London: Macmillan.
16. Karen E. Dynan, Jonathan Skinner and Stephen Zeldes. *Journal of Political Economy*, 2004, vol. 112, issue 2, 397-444
17. Thaler, R. H. (1990). Saving, fungibility, and mental accounts. *Journal of Economic Perspectives*, 4(1), 193-205.
18. Bernanke, B.S., (2005), "The Global Saving Glut and the U.S. Current Account," Remarks at the Sandridge Lecture, Virginia Association of Economics, Richmond, VA, March 10.
19. Hofstede, G. (2001), *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations*, 2nd ed. Sage, Thousand Oaks, CA.
20. Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5-44.
21. Zokir Toshtemirovich Mamadiyarov. 2022. Risk Management in the Remote Provision of Banking Services in the Conditions of Digital Transformation of Banks. In *The 5th International Conference on Future Networks & Distributed Systems (ICFNDS 2021)*. Association for Computing Machinery, New York, NY, USA, 311-317. <https://doi.org/10.1145/3508072.3508119>
22. Панова Г.С. Кредитная политика коммерческого банка, - М.: 1996 стр. 68
23. Мамадияров, З., Асқаров, С., Захидов, Р., & Норов, Ж. (2024). Чакана банк хизматларининг банк фаолияти самарадорлигига таъсири таҳлили. *Страховой рынок Узбекистана*, 1(8), 23-26. извлечено от <https://insurance.tsue.uz/index.php/journal/article/view/146>

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.